

СЛОБОДЯНЮК

Наталія Олександрівна
Slobnata@mail.ru

к.е.н., доцент кафедри фінансів та банківської справи, Донецький національний університет економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського, м. Кривий Ріг

УДК 330.322

СТРАТЕГІЧНЕ ІНВЕСТИЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ТЕХНОЛОГІЧНИХ УКЛАДІВ В УКРАЇНІ

STRATEGIC INVESTMENT SOFTWARE OF THE DEVELOPMENT OF TECHNOLOGICAL STRUCTURE IN UKRAINE

Стаття присвячена розкриттю змісту технологічного розвитку національної економіки та інвестиційних стратегій його забезпечення. Проаналізовано динаміку обсягу та структури капітальних вкладень у промисловість України за технологічними укладами. Розроблено пропозиції з удосконалення стратегічного інвестиційного забезпечення розвитку технологічних укладів в Україні.

Статья посвящена раскрытию содержания технологического развития национальной экономики и инвестиционных стратегий его обеспечения. Проанализирована динамика объема и структуры капитальных вложений в промышленность Украины по технологическим укладам. Разработаны предложения по совершенствованию стратегического инвестиционного обеспечения развития технологических укладов в Украине.

The present article is dedicated the content of the process of national economic development and investment strategies of its software. The dynamics of the volume and structure of capital investments in Ukraine by industry technological structure are analyzed. Suggestions to improve strategic investment to ensure the development of technological structures in Ukraine are worked.

Ключові слова: стратегічне інвестиційне забезпечення, технологічні уклади, розвиток, інвестиції, види промислової діяльності

Ключевые слова: стратегическое инвестиционное обеспечение, технологические уклады, развитие, инвестиции, виды промышленной деятельности

Keywords: strategic investment support, technological structure, development, investment, types of industry

ВСТУП

В умовах економіки знань підстави для сталого розвитку національних господарських систем у довгостроковій перспективі пов'язані лише з реалізацією інновацій, які дозволяють задіяти знаннємісткі технології й багаторазово підвищити продуктивність праці. З огляду на це зростає значення інноваційної діяльності та проведення на національному рівні стратегічного інвестування в провідні технологічні уклади.

На прикладі країн із розвинутою ринковою економікою можна пересвідчитись, що в сучасних умовах сталє економічне зростання вирішальним чином залежить від масштабів та якісного рівня інвестування технологічного розвитку країни [1, с. 146]. Фрагментарність розробки теоретичних основ і методико-прикладних рекомендацій щодо вибору пріоритетів інвестиційної діяльності в Україні є причиною відсутності очікуваних позитивних економічних ефектів і призводить до технологічної відсталості і низької конкурентоспроможності національної економіки.

Більшість учених, серед яких Голячук Н., Рихлюк В. [2], Денисов В., Чуприна Л. [3], Кулаков О.

[4], Сумець О. [5], Шкварчук Л., Добрянська М. [6] досліджують інвестиції в інформаційні, енерго-ефективні, ресурсозберігаючі технології, процеси техніко-технологічного оновлення підприємств. Високо оцінюючи науковий доробок указаних авторів, слід визнати брак достатньої уваги до стратегічного інвестування у пріоритетні галузі національної економіки, які забезпечують її інвестиційний розвиток.

МЕТА РОБОТИ полягає в оцінці ефективності поточного стану інвестиційного забезпечення розвитку технологічних укладів в Україні і визначення на цій основі його стратегічних пріоритетів.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною та інформаційною основою роботи є наукові праці, матеріали періодичних видань, ресурси Internet, нормативно-правові акти з питань інвестування, офіційна звітність Державної служби статистики України, класифікація технологій Організації економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР), Міжнародна стандартна галузева класифікація всіх видів економічної діяльності ISIC 2

(International Standard Industrial Classification of All Economic Activities, Rev.2) [7].

РЕЗУЛЬТАТИ

Технологічний розвиток економіки передбачає розвиток економіки шляхом прогресивних зрушень, залучення інвестицій, послідовного зростання науково-технологічного сектора, економіки знань. Відставання розробки теорії технологічних укладів, невикористання її в процесі державного прогнозування та управління призводять до викривлень у розвитку країни [8, с. 30]. Технологічна структура економіки – це основа визначення напрямів спрямування інвестицій, забезпечення розвитку економіки шляхом прогресивних зрушень, послідовного зростання науково-технічного рівня, поступового збільшення складових інформаційної та сервісної економіки.

Із позиції функціонального критерію технологічна структура - це співвідношення галузевих напрямів економічного відтворення прогресивних технологій у виробництві. З позиції ж наукового аналізу технологічна структура являє собою уніфіковану стандартну класифікацію складників технологічної бази сучасного комплексу промислового виробництва, використану для моніторингу і теоретико-практичного аналізу основних технологічних напрямів відтворення структури видів економічної діяльності в переробній промисловості [9, с. 27]. Структурна трансформація національної економіки є відтворенням промислового виробництва, зміни співвідношень у структурі якого зумовлені динамікою і результативністю процесів у сферах інноваційного, інвестиційного, знаннєвого забезпечення формування нової технологічної основи розвитку промисловості.

Розробка стратегії інвестування структурних трансформацій національної економіки передбачає обґрунтування послідовності етапів інвестування; наявність суб'єктів, об'єктів, цілей інвестування [10, с. 18]. Різноманіття інвестиційних стратегій забезпечення розвитку технологічних укладів зводиться до таких:

- цільова - суб'єкт інвестиційної діяльності встановлює виробничо-господарські цілі, пізніше здійснює вибір способів їхнього досягнення і після цього акумулює необхідні для реалізації встановлених цілей інвестиційні ресурси;

- ресурсно-пошукова - відрізняється від цільової тим, що суб'єкт інвестиційної діяльності інвестує в об'єкти інвестиційної діяльності не з причини необхідності розв'язання виробничо-господарських проблем, а тому, що володіє певними інвестиційними ресурсами і має намір зберегти і примножити їхню вартість;

- проектно-репрезентативна - передбачає розробку проектів створення певних продуктів, технологій тощо, обґрунтування ймовірності виникнення позитивних ефектів від їхньої реалізації, конкретизацію цілей реалізації розроблених проектів, а також акумулювання інвестиційних ресурсів для реалізації встановлених цілей.

Можливості формування в Україні інноваційної економіки технологічних укладів базуються на

прискореному розвитку тих вітчизняних виробництв, які є конкурентоспроможними на внутрішньому і зовнішньому ринках. Поступу технологічного прогресу сприяє концентрація інвестиційних ресурсів у галузях ядра нового технологічного укладу. Стрімкий розвиток галузей ядра формує особливі пропорції розподілу ресурсів, а також специфічні для даного укладу домінуючі типи власності та засоби управління і організації виробництва. Взагалі, для кожного технологічного укладу характерними є певні галузеві пропорції, форми організації виробництва та економічного регулювання, а також співвідношення і розподіл основних виробничих ресурсів відповідно до ключового фактора та домінуючої технології укладу.

Рівні оволодіння технологічних укладів за галузями матеріального виробництва визначають відповідно до долі доданої вартості, а отже й сукупного обсягу доданої вартості, тобто валового національного продукту. Розподіл валового національного продукту за доходами та його подальше використання приводить до здійснення відповідної інвестиційної політики. Розподіл інвестицій на інтенсивні та екстенсивні, своєю чергою, впливає на рівень використання технологічних укладів.

Рівень використання суспільством функціонуючого технологічного укладу – це узагальнюючий показник, що розраховується на базі існуючої структури інвестицій в основний капітал та наявних трудових ресурсів, що можуть працювати в нових технологічних умовах. Таким чином, показники прямо пов'язані з обсягом людського капіталу у виробничому та дослідницькому секторах.

У межах репродуктивної структури формується певне співвідношення між інвестиційними витратами на відновлення застарілого обладнання та загальним обсягом інвестицій. Збільшення даного співвідношення характеризує ситуацію старіння виробничих технологій. У межах еволюції технологічних укладів ця ситуація означає наближення технологічної революції. Подальше зростання витрат на застарілі технології поступово призводить до зменшення їх рентабельності, а згодом - і до остаточної втрати привабливості. На певній стадії економічного розвитку поява винаходів та інноваційних ідей в умовах змальованої динаміки репродуктивної структури сприяє значному підвищенню інвестиційної привабливості нових галузей господарювання. Відбувається переливання інвестиційних ресурсів із застарілих виробництв у новітні. Про це свідчить те, що співвідношення між витратами на оновлення старого обладнання та валовими інвестиціями зменшується. Даний процес у межах циклічного розвитку сприяє переходу від фаз кризи і депресії до етапу економічного зростання. Таким чином, економічне зростання є продуктом вдалого прогнозування прогресивних сфер інвестування протягом технологічних зрушень та актуальної реструктуризації економічних відносин.

У табл. 1 наведено динаміку обсягу та структури капітальних вкладень у промисловість України за технологічними укладами.

Таблиця 1

Динаміка обсягу та структури капітальних вкладень у промисловість України за технологічними укладами протягом 2010-2015 рр. [побудовано за даними [11]]

Технологічний уклад	Одиниця виміру	Роки					
		2010	2011	2012	2013	2014	2015
Всього	млн. грн.	55384,4	78725,8	91598,4	97574,1	86242,0	87656,0
	%	100	100	100	100	100	100
III	млн. грн.	31927,9	46351,5	58549,4	63731,2	55601,2	53906,9
	%	57,65	58,88	63,92	65,32	64,47	61,50
IV	млн. грн.	22565,1	31332,9	31874,6	32648,1	29814,6	32743,5
	%	40,74	39,80	34,80	33,46	34,57	37,35
V	млн. грн.	891,4	1041,4	1174,4	1194,8	826,2	1005,6
	%	1,61	1,32	1,28	1,22	0,96	1,15

Протягом 2010-2013 рр. відбувалося стабільне зростання щорічних капітальних вкладень у промисловість України із 55384,4 млн. грн. до 97574,1 млн. грн. До кінця 2014 р. їх обсяг скоротився до 86242,0 млн. грн. і зріс до 87656,0 млн. грн. у 2015 р.

Капітальні вкладення у відтворення технологій III укладу протягом 2010-2013 рр. зросли вдвічі – із 31927,9 млн. грн. до 63731,2 млн. грн., що супроводжувалося збільшенням питомої ваги у структурі інвестицій у промисловість – із 57,65% до 65,32%. У 2014 р. розпочалася низхідна тенденція і у 2015 р. обсяг капітальних вкладень у III технологічний уклад скоротився до 53906,9 млн. грн., а його частка – до 61,50%. На кінець аналізованого періоду в рамках цього укладу найбільші частки від загального інвестування у промисловість отримали такі види економічної діяльності: добувна промисловість і розроблення кар'єрів – 21,07%, металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів, крім машин та устаткування – 14,23%, постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря – 24,35%.

Обсяги інвестування у технології IV укладу протягом 2010-2013 рр. стабільно зростали із 22565,1 млн. грн. до 32648,1 млн. грн., але це супроводжувалося стійким скороченням їх питомої ваги у капітальних вкладеннях у промисловість із 40,74% до 33,46%. Після зменшення розміру інвестицій у IV технологічний уклад у 2014 р. до 29814,6 млн. грн., у 2015 р. відбулося зростання його абсолютного розміру до 32743,5 млн. грн., що вище значення 2013 р., а питомої ваги – до 37,35%, що відповідає рівню 2011-2012 рр. Серед видів економічної діяльності, які використовують технології IV укладу, протягом всього аналізованого періоду найбільший обсяг фінансування приходить на виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів, частка яких коливалася на рівні 15% від загального обсягу інвестицій у промисловість.

Капітальні вкладення у технології V укладу є незначними, протягом 2010-2013 рр. їх обсяг зростав із 891,4 млн. грн. до 1194,8 млн. грн., а питома вага у структурі інвестування промисловості стабільно скорочувалася із 1,61% до 1,22%. У 2014 р. їх обсяг досягнув «дна» у розмірі 826,2 млн. грн., або 0,96%. У 2015 р. відбулося зростання абсолютних обсягів до 1005,6 млн. грн., а відносних – до 1,15%. Технології V

укладу представлені виробництвом комп'ютерів, електронної та оптичної продукції, а також електричного устаткування.

Наведені дані свідчать про надзвичайно загрозливу картину, що спостерігається в економіці України, оскільки сьогодні закладається майбутня структура випуску продукції, де домінуватиме III технологічний уклад. Водночас у країнах - світових лідерах технологічного прогресу нині розвиваються: галузі VI технологічного укладу - біотехнології, зокрема клітинна біологія; аерокосмічна промисловість; нанотехнології; нові матеріали; оптоелектроніка; системи штучного інтелекту; мікроелектроніка; фотоніка; мікросистемна механіка; інформаційні супермагістралі; програмне забезпечення і засоби імітації; молекулярна електроніка; системи управління персоналом; галузі V технологічного укладу – фармацевтична, автомобільна, хімічна, інструментальна промисловість. Отже, очевидно, що пріоритети, які фактично сформувалися в Україні в останні десятиліття, не відповідають тим, що поширені у світі.

Тому стратегічне інвестиційне забезпечення розвитку технологічних укладів в Україні потребує перегляду принципів підходів. Під напрямками стратегічного розвитку національної економіки розуміємо її орієнтовну майбутню галузеву структуру та найбільш перспективні сфери інвестування. Інвестиції в прогресивні галузі виробництва здатні обернутись величезними прибутками та відкривають можливості значного економічного підйому для будь-якої країни. Реалізація даних інвестицій на засадах створення відповідної господарської структури є запорукою економічного злету протягом наступного етапу технологічної еволюції.

Для вирішення проблем інвестування технологічного розвитку країни необхідно: переглянути і вдосконалити сферу дії державного регулювання інвестиційної діяльності в Україні, що має бути основою економічної політики держави, здійснення інвестування на підприємствах різних форм власності і на різних рівнях; для створення інвестиційних нагромаджень використовувати механізм державно-приватного партнерства; визначитися із пріоритетними галузями економіки п'ятого технологічного укладу і для їх розвитку розробити і впровадити концепцію інвестиційної підтримки з боку держави.

У зв'язку з цим необхідно переглянути і вдосконалити механізм інвестування сфери освіти та науки, без чого неможливий технологічний і суспільний прогрес; ширше залучати і раціонально використовувати для розвитку національної економіки іноземні інвестиції, для чого необхідні: політична стабільність держави та її прогнозованість як суб'єкта міжнародних відносин.

ВИСНОВКИ

1. За результатами оцінки динаміки обсягу та структури капітальних вкладень у промисловість України за технологічними укладами протягом 2010-2015 рр. зроблено висновки в плані позитивів і негативів із позицій динаміки і статичності. Стан інвестування у промисловість України негативно характеризує превалювання об'єктів III технологічного укладу, середній стан розвитку IV технологічного укладу та мізерний розмір поширення технологій V укладу. Позитивною є динаміка, яка виникла у 2014-2015 рр. і пов'язана зі зростанням питомої ваги інвестування у IV і V технологічні уклади за рахунок зменшення частки III технологічного укладу.

2. Критична оцінка варіантів розвитку технологічних укладів України дозволяє визначити як пріоритетні ресурсно-пошукову та проектно-репрезентативну інвестиційні стратегії. У більшості випадків їх застосовують венчурні організації, які доводять продукт або технологію до рівня дослідного зразка, а далі шукають інвесторів для комерціалізації пропонуваних ними інновацій. У цьому контексті перспективними є механізми державно-приватного партнерства для консолідації інвестиційних ресурсів.

Метою подальших досліджень є розробка методичних підходів до збільшення інноваційного потенціалу національної економіки.

Список використаних джерел

1. Підгородецька С.М. Роль інвестицій в розвитку галузей вищих технологічних укладів / С.М. Підгородецька // Університетські наукові записки. - 2007. - № 3. - С. 145-150.

2. Голячук Н.В. Інвестиції в інформаційні технології / Н.В. Голячук, В.С. Рихлюк // Економічні

науки. Сер.: Облік і фінанси. - 2013. - Вип. 10(2). - С. 62-69.

3. Денисов В.А. Економіко-математична модель оптимізації обсягів використання енергоефективних технологій в ЖКГ України в умовах обмежених інвестиційних ресурсів / В.А. Денисов, Л.В. Чуприна // Проблеми загальної енергетики. - 2009. - № 20. - С. 58-62.

4. Кулаков О. Методичні засади оцінювання економічної ефективності інвестування у ресурсозберігаючі технології на підприємствах / О. Кулаков // Науковий вісник. - 2014. - № 1. - С. 65-77.

5. Сумець О.М. Розвиток форм інвестування оновлення техніко-технологічної бази логістичних систем / О. М. Сумець // Економіка АПК. - 2014. - № 2. - С. 57-63.

6. Шкварчук Л.О. Інвестиційне забезпечення технологічного оновлення підприємств: сутність і види / Л.О. Шкварчук, М.В. Добрянська // Вісник Дніпропетровського університету. Сер.: Економіка. - 2013. - Т. 21, вип. 7(3). - С. 147-153.

7. International Standard Industrial Classification of All Economic Activities, Rev.2 [Online]. Retrieved from: <http://unstats.un.org/unsd/cr/registry/regist.asp?Cl=8>

8. Грущинська Н.М. Теоретико-методологічні засади сучасного економічного розвитку з урахуванням трансформації технологічних укладів / Н.М. Грущинська // Економіка та держава. - 2009. - № 12. - С. 29-31.

9. Одотюк І. Вітчизняна індустрія високих технологій: знаннєві, інноваційні, інвестиційні фактори її формування і розвитку / І. Одотюк // Вісник Національної академії наук України. - 2011. - № 11. - С. 21-33.

10. Паук О.Є. Технології формування і реалізації підприємствами стратегій інвестування / О.Є. Паук // Інвестиції: практика та досвід. - 2010. - № 23. - С. 18-20.

11. Капітальні інвестиції за видами промислової діяльності за 2010-2015 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>